

Kollektiivse pöördumise algataja

Teie 02.05.2023

Meie .06.2023 nr 1-6/23-68/2

Kollektiivne pöördumine „Kordusvalimised 2023“

Riigikogule esitati 1922 allkirjaga kollektiivne pöördumine „Kordusvalimised 2023“.

Riigikogu menetleb kollektiivseid pöördumisi Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse peatüki 18² „Kollektiivse pöördumise menetlemise kord“ alusel. Riigikogu juhatus edastas kollektiivse pöördumise „Kordusvalimised 2023“ oma 25. mai 2023. a otsusega nr 56 edasiseks menetlemiseks põhiseaduskomisjonile.

Kollektiivse pöördumisega soovitakse Riigikogu valimiste 2023. aasta tulemuste tühistamist ja kordusvalimisi ilma e-hääletuse võimaluseta.

Põhiseaduskomisjon arutas pöördumist oma 13. juuni 2023. a istungil, kus kuulas ära pöördujate esindaja.

Kordusvalimiste mõistet Eesti õiguses ei ole. Põhiseaduses on nähtud ette korralised valimised ja erakorralised valimised.

Korralised Riigikogu valimised toimusid 5. märtsil 2023. a. Vastavalt Riigikogu valimise seaduse (RKVS) §-le 74 registreerib Vabariigi Valimiskomisjon valitud Riigikogu liikmed oma otsusega pärast valimispäeva, kui Vabariigi Valimiskomisjonile ja Riigikohtule kaebuste esitamise tähtaeg on möödunud või kui esitatud kaebuste kohta on tehtud lõplikud otsused. RKVS-i § 69 kohaselt on kaebus selle seaduse tähenduses Vabariigi Valimiskomisjonile esitatav nõuetekohaselt vormistatud taotlus tunnistada seadusvastaseks valimiste korraldaja toiming ja sama seaduse §-s 72¹ sätestatud korras Riigikohtule esitatav kaebus Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse või toimingu peale. RKVS-i § 70 kohaselt on kaebuse esitamise õigus üksikisikul, kandidaadil ja erakonnal, kes leiab, et tema õigusi on vaidlustatava toiminguga rikutud. Valimiskaebust ei ole võimalik esitada avalikes huvides. Kaebus esitatakse Vabariigi Valimiskomisjonile kolme päeva jooksul arvates vaidlustatava toimingu tegemisest. Vastavalt RKVS §-le 72¹ võib huvitatud isik, kes leiab, et Vabariigi Valimiskomisjoni otsusega rikutakse tema õigusi, esitada otsuse peale kaebuse põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduses ettenähtud korras Riigikohtule. Kaebus esitatakse Riigikohtule kolme päeva jooksul Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse teatavastegemisest arvates. RKVS § 73 sätestab, et juhul, kui Vabariigi Valimiskomisjon või Riigikohus on tunnistanud valimisjaoskonna, valla, linna, valimisringkonna või riigi hääletamistulemused kehtetuks, määrab Vabariigi Valimiskomisjon uue valimispäeva ja asjaomases valimisjaoskonnas, vallas või linnas, valimisringkonnas või riigis korraldatakse kordushääletamine. Valimistulemus tehakse kindlaks pärast kordushääletamise tulemuste selgumist.

Valimistulemused loetakse väljakuulutatuks Vabariigi Valimiskomisjoni Riigikogu liikmete registreerimise otsuse Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval. 2023. aasta Riigikogu valimisel kuulutati valimistulemused välja 1. aprillil 2023. a. Riigikogu uue koosseisu esimene istung toimub kümne päeva jooksul arvates Riigikogu valimise tulemuste väljakuulutamise eest. Põhiseaduse (PS) § 66 alusel kutsus esimeseks istungiks Riigikogu kokku Vabariigi President. Vabariigi President kutsus kokku Riigikogu XV koosseisu esimese istungi 10. aprillil 2023. a.

Valimistulemuste kohta tehtava Vabariigi Valimiskomisjoni Riigikogu liikmete registreerimise otsuse peale saab esitada Riigikohtule valimiskaebuse kolme päeva jooksul pärast otsuse teatavastegemist. See tähtaeg on möödunud.

Seega ei saa hääletamistulemuste kehtetuks tunnistamist ega Riigikogu liikmete registreerimise otsuse tühistamist toimuda praeguses ajamomendis, kui kaebetähtajad on möödunud, valimistulemused on välja kuulutatud, Vabariigi President Riigikogu XV koosseisu esimese istungi kokku kutsunud ja Riigikogu kaks kuud töötanud.

Riigikogu korralised valimised toimuvad märtsikuu esimesel pühapäeval neljandal aastal, mis järgneb Riigikogu eelmiste valimiste aastale. Valimisperiood võib olla neljast aastast lühem juhul, kui toimuvad Riigikogu erakorralised valimised. Riigikogu erakorralised valimised saab välja kuulutada Vabariigi President. Erakorraliste valimiste korraldamise alused on kindlaks määratud põhiseaduses ja erakorralisi valimisi ei saa välja kuulutada kollektiivses pöördumises tehtud ettepaneku põhjal.

PS § 78 p 3 sätestab, et Vabariigi President kuulutab vastavalt PS §-dele 89, 97, 105 ja 119 välja Riigikogu erakorralised valimised. Riigikogu erakorralised valimised kuulatakse välja siis, kui 14 päeva jooksul, arvates peaministri kandidaadi ülesseadmise õiguse üleminekust Riigikogule, on Vabariigi Valitsuse koosseis Vabariigi Presidendi esitamata (PS § 89). Teiseks võib Vabariigi President kuulutada erakorralised valimised välja olukorras, kus Riigikogu on avaldanud valitsusele või peaministrile umbusaldust ja valitsus on teinud Vabariigi Presidendi ettepaneku kuulutada välja erakorralised valimised (PS § 97). Kolmandaks kuulatakse erakorralised valimised välja olukorras, kus rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthälte enamust (PS § 105), ning neljandaks juhul kui Riigikogu ei ole riigieelarvet vastu võtnud kahe kuu jooksul pärast eelarveaasta algust (PS § 119).

Riigikohus on leidnud 30.10.2009 otsuses nr 3-4-1-20-09 (p 16) et „Erakorraliste valimiste korraldamise alused on põhiseaduses seega ammendavalt kindlaks määratud ja erakorraliste valimiste korraldamise otsustamine on antud Vabariigi Presidendi ainupädevusse. Riigikogul ei ole endal õigust ise otsustada, kas korraldada erakorralised valimised, ega panna selle otsuse tegemist rahvahääletusele.“

Ülaltoodud põhjustel leidis komisjon, et pöördumise lahendamine ei ole põhiseaduskomisjoni pädevuses.

Pöördumisest nähtub, et Te ei usalda elektroonilist hääletamist ja see on põhjuseks, miks soovite valimistulemusi tühistada. Selgitame, et elektroonilise hääletamise turvalisuse tagab rida meetmeid:

- e-hääletamise toimimiseks vajalik taristu (ID-kaardid, ID-kaardi lugejad, tarkvara) ei ole spetsiaalselt valimiste ajaks üles seatav, vaid igapäevaselt kasutuses tööprotseduurides, panganduses jne.

- valijal on võimalik e- hääle kohalejõudmist nutiseadmesse laetava kontrollrakenduse abil kontrollida pärast e-hääletamist 30 minuti jooksul kuni 3 korda.
- kui valija ei saanud vabalt hääletada, on tal võimalik oma elektrooniliselt antud häält muuta, hääletades eelhääletamise ajal uuesti elektrooniliselt või minnes valimisjaoskonda kohapeale hääletama. Alates 2021 aastast on võimalik e-häält jaoskonnas paberil muuta ka pühapäeval valimispäeval.
- e-hääletamise süsteemi tööd jälgivad sõltumatud audiitorid ja e-hääletamist võib iga huviline vaadelda.

OSCE demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo (ODIHR) valimiste eksperdirühma Eesti Riigikogu valimised 2019 aruandes on suurt hääletamisviiside valikut Eestis peetud positiivseks. Aruandes on märgitud, et usaldus Eesti internetihääletuse vastu on tõusuteel, eelkõige mugavuse ja küberrünnakute puudumise tõttu. Usaldus e-hääletamise vastu ja selle laialdane kasutus tuleneb asjaolust, et riigis kasutatakse laialdaselt digitaalse isikutuvastuse süsteemi pangatoimingute ja digitaalsete lepingute tarbeks.

Ülaltoodust tulenevalt otsustas põhiseaduskomisjon Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 152¹³ punkti 5 alusel esitatud ettepaneku tagasi lükata.

Komisjon juhib tähelepanu, et kollektiivse pöördumise esitamist reguleerib märgukirjale ja selgitustaotlusele vastamise ning kollektiivse pöördumise esitamise seadus, mille § 7¹ lg 2 kohaselt tehakse pöördumises ettepanek, kuidas kehtivat regulatsiooni muuta või ühiskonnaelu paremini korraldada ning pöördumisele lisatakse kuni kolmeleheküljeline põhjendus. Esitatud kollektiivses pöördumises puudub põhjendus.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Igor Taro
esimees

Teadmiseks: Rahvaalgatus.ee